

Opvoeden samen met de buurt

De pedagogische waarde van de sportvereniging

Opvoeden samen met de buurt

De pedagogische waarde van de sportvereniging

De pedagogische rol van sportverenigingen

Na gezin en school wordt de sportvereniging wel het derde opvoedmilieu genoemd. Gezien het grote bereik – circa drie kwart van alle jeugd in Nederland is lid van een sportvereniging – heeft de georganiseerde verenigingssport zonder meer grote invloed op het opvoeden en opgroeien van kinderen en jongeren. Niet in de laatste plaats omdat ze er op regelmatige basis en doorgaans met veel plezier komen. Daarmee vormt de sport een prachtig pedagogisch aangrijpingspunt, zeker in wijken waar de opvoedomstandigheden thuis niet optimaal zijn.

In de sport leren kinderen en jongeren, in een positieve sfeer, om samen te werken, om rekening te houden met anderen, om door te zetten en om zich aan regels te houden. Van hun trainers, coaches en leiders horen ze welk gedrag wel en niet door de beugel kan. Ze krijgen complimenten, maar worden zo nu en dan ook teruggedroefd. Daarnaast vormt de sportvereniging een belangrijke ontmoetingsplaats. Zowel jeugdigen als ouders komen er in contact met elkaar en organiseren samen tal van activiteiten. Niet voor niets is de sportvereniging de belangrijkste vrijwilligerssector in Nederland.

Investeren in pedagogische kwaliteit loont!

Daarmee leveren sportverenigingen een belangrijke bijdrage aan het opvoed- en opgroei-klimaat in de buurt, zo blijkt uit onderzoek van DSP-groep naar de pedagogische kracht van vijftien uiteenlopende wijken in Nederland. Het onderzoek maakt echter ook duidelijk dat er grote verschillen bestaan in de pedagogische bijdrage die sportverenigingen leveren. Ontleend aan goede voorbeelden uit de praktijk biedt deze factsheet praktische tips en handvatten om de pedagogische waarde van sportverenigingen te versterken.

Daarbij is het belangrijk om te benadrukken dat het vaak om relatief simpele maatregelen gaat, die niet veel extra's vragen. Want sportverenigingen zijn er natuurlijk in de eerste plaats om sport mogelijk te maken. Juist daaraan ontleen ze hun kracht. Maar investeren in de pedagogische kwaliteit van de sportvereniging loont. Niet alleen verbetert het buurtklimaat erdoor, ook de vereniging zelf levert het veel op. Een duidelijk en goed pedagogisch beleid werkt positief door op de sfeer in en de uitstraling van de club. Jeugdleden, ouders en vrijwilligers weten wat er van ze wordt verwacht en waar ze aan toe zijn, het voorkomt veel problemen, het bevordert onderlinge betrokkenheid en het maakt de club aantrekkelijker voor nieuwe leden, sponsors, gemeente en andere mogelijke samenwerkingspartners. Het is een manier om als vereniging je maatschappelijk gezicht te tonen en te benutten; iets wat steeds belangrijker wordt voor sportverenigingen in het kader van hun legitimering.

Hieronder volgen praktische voorbeelden, tips en ideeën voor sportverenigingen om hun pedagogische rol te versterken. We benadrukken dat het meestal gaat om relatief simpele maatregelen die niet veel extra's vragen. Ze zijn ontleend aan de praktijk.

Aan bod komen:

- 1 Maak de pedagogische uitgangspunten en visie van de club concreet
- 2 Draag de pedagogische boodschap breed uit
- 3 Laat jeugdleden meedenken, meedoen en meebeslissen
- 4 Betrek ouders
- 5 Profileer je als club met een specifiek pedagogisch aanbod
- 6 Zoek samenwerking met andere organisaties in de buurt

1 Maak de pedagogische uitgangspunten en visie van de club concreet

Wat voor opvoedkundige waarden en normen willen wij onze jeugdleden meegeven? Hoe gaan we om met negatief gedrag op of om het veld? En wat te doen met jeugdleden met opvoed- en opgroei problemen? In veel sportverenigingen worden dergelijke vragen alleen ad hoc gesteld, naar aanleiding van incidenten. Voorkomen is echter beter dan genezen: *“Wanneer je van tevoren nadenkt over je pedagogische boodschap en hier afspraken over maakt wordt het brandbluseffect minder: je hoeft dan minder te reageren op incidenten.”*

Het gaat erom in samenspraak met verschillende betrokkenen – bestuur, jeugdcommissie, trainers, leiders, ouders en jeugdleden zelf – eens op papier te zetten waar de club voor staat en welk gedrag van ieder wordt gevraagd en verwacht. Zo heeft voetbalvereniging FC Dauwendaele in Middelburg enkele duidelijke gedragsregels opgesteld, bijvoorbeeld omtrent vloeken op en om het veld (niet) en douchen na de wedstrijd (altijd). *“In onze club hebben we te maken met mensen met veel verschillende nationaliteiten en achtergronden. Dat gaf nog wel eens gedoe. Door gedragsregels op te stellen is nu duidelijk wat we verwachten; daar heeft iedereen zich aan te houden. Het maakt dat je mensen nu kunt aanspreken op hun gedrag. Het gaat om simpele dingen, maar het werkt.”*

Dug-out en veld

Respecteer en accepteer de beslissingen van de scheidsrechter

Toeschouwers moedigen aan op een sportieve en positieve manier

De dug-out is voor (reserve)spelers en voor coaches

Respecteer elkaar en de tegenstanders

- Alleen coaches geven aanwijzingen aan het team
- Na het gebruik van het veld, vegen wij het
- Wij gaan voorzichtig om met onze materialen
- Alle gebruikte materialen ruimen wij netjes op (ook de screens en slagkooi)
- Roken doen we buiten het veld en de dug-out

Die gedragsregels komen er niet vanzelf. *“Je hebt iemand nodig in de club die de discussie aanzwengelt en het pedagogisch beleid vormgeeft en coördineert; een kartrekker.”* Vaak is er wel iemand ‘in eigen gelederen’ die hier affiniteit mee heeft. Zo kunnen de trainers bij voetbalvereniging MVV’69 in Hellendoorn sinds kort terecht bij een vertrouwenspersoon, bijvoorbeeld als ze niet goed weten hoe met het gedrag van een bepaalde jongere om te gaan. Deze vertrouwenspersoon heeft verschillende ‘pedagogische’ cursussen gevolgd, zoals de cursus ‘Opvallend gedrag’ van de KNVB.

Daarnaast kan specifieke pedagogische deskundigheid extern worden ingeschakeld. Vaak zijn bijvoorbeeld het Centrum voor Jeugd en Gezin, het jongerenwerk of een pedagogisch adviesbureau graag bereid hun bijdrage te leveren vanwege het brede bereik van en de structurele mogelijkheden die de georganiseerde verenigingssport biedt. Zo heeft Honkbalclub Sparta-Feijenoord in de Rotterdamse wijk Beverwaard, met ondersteuning van een sportpedagoog van Rotterdam Sportsupport, een aantal huisregels en omgangsvormen geformuleerd voor op het sportveld, in de kantine, op het sportpark en in de kleedkamers.

2 Draag de pedagogische boodschap breed uit

Het op papier zetten van gedrags- en omgangsregels is een belangrijke eerste stap. De volgende uitdaging is ervoor te zorgen dat alle betrokkenen – van trainers en leiders tot jeugdleden en ouders – ermee bekend raken en ernaar gaan handelen. Het bestuur van SV Huizen geeft een aantal tips: *“Het gedragsregelboekje, dat we hebben opgesteld, wordt regelmatig met leden, ouders en trainers besproken. De kracht zit hem in de herhaling. We komen er aan het begin van elk seizoen op terug.”*

Sportvereniging Overmaas in de Rotterdamse wijk Middengebied-Noord vult aan: *“Trainers en leiders vormen het gezicht en de oren en ogen van je club, maar beschikken vaak niet over voldoende pedagogische expertise. Je ziet grote verschillen in de manier waarop ze met jeugdleden omgaan. Ze geven bijvoorbeeld zelf niet altijd het goede voorbeeld of weten niet goed waar ze hulp kunnen inschakelen. Daarom organiseren we informatieavonden voor hen, waarbij een pedagogisch expert wordt ingevlogen.”* En: *“Je moet vooral ook aandacht hebben voor positief gedrag. Dat werkt stimulerend en motiverend. Bij Overmaas hebben we daarom een Fair Play Club, waarmee we positief gedrag van trainers, teams, spelers of ouders zichtbaar waarderen.”*

3 Laat jeugdleden meedenken, meedoen en meebeslissen

De sportvereniging is niet alleen voor, maar ook van de jeugd. Om die reden is het belangrijk om jeugdleden nauw te betrekken bij hun club. Door hen te laten meedenken, meedoen en meebeslissen doen ze belangrijke sociale vaardigheden op en leren ze wat het is om iets te doen voor een ander of voor het maatschappelijk belang. Maar jeugdparticipatie levert ook de club zelf veel op: een beter op de jeugd toegesneden activiteiten aanbod (omdat jongeren zelf het beste weten wat jongeren willen), extra ‘handjes’, een sterke vrijwilligerscultuur (jong geleerd is oud gedaan) en soms verrassende nieuwe inzichten. Enkele voorbeelden uit de verenigingspraktijk:

- Inzet van jeugdleden als (assistent-)scheidsrechter, trainer en coach. Zo is het in het hockey inmiddels heel gebruikelijk dat jeugdwedstrijden worden geleid door jongeren, die hiervoor zijn opgeleid.
- Inzet van jeugdleden bij andere verenigingstaken, die hen interesseren, zoals de organisatie van toernooien, feesten en activiteiten, beheer van de website en commissiewerk.
- Instelling van een jeugdraad met eigen budget en verantwoordelijkheid en een adviesfunctie.
- Jeugdleden hun eigen jeugdhoek in het clubhuis laten inrichten.
- Een fysieke of digitale ideeënbus, waar jeugdleden ideeën of klachten kunnen indienen.
- Een enquête onder jeugdleden om hun mening te peilen over het reilen en zeilen in de club.
- Regelmatig informele gesprekken met jeugdleden op en om de club: wat vinden zij leuk en minder leuk aan de club, hun team, de trainingen, de nevenactiviteiten, het clubhuis, enz.?

4 Betrek ouders

Ouders en sportvereniging zijn partners in de opvoeding. Ze moeten elkaar weten te vinden als er wat is. Daarvoor is het belangrijk dat ouders zich thuis gaan voelen op de club. Dat vraagt om regelmatig contact. Vanuit die basis wordt het mogelijk om ouders te laten meedenken, meedoen en meebeslissen. Op die manier versterkt de vereniging tegelijk ook haar binding met de buurt en draagt zij indirect bij aan de maatschappelijke betrokkenheid en participatie van ouders.

De Utrechtse voetbalvereniging Hoograven lukt het steeds beter om ouders te betrekken: *"Twee jaar geleden waren we eigenlijk alleen met ouders aan het praten over onze vervoersproblemen en bleven er te vaak teams op zaterdag staan omdat er geen vervoer was. Nu praten we met ouders over sportiviteit, verantwoordelijkheid voor je kind, zelf organiseren, de sfeer op de club en inspraak."*

Enkele voorbeelden uit de verenigingspraktijk om de ouderbetrokkenheid te vergroten:

- Roep ouders van een team of trainingsgroep bij aanvang van het seizoen bij elkaar om hen te informeren over de activiteiten, hun rechten en plichten, taken te verdelen en hen te vragen naar eventuele knelpunten. Een gebrek aan ouderbetrokkenheid komt vaak voort uit onwetendheid én onbekendheid van ouders met elkaar.
- Zorg gedurende het seizoen voor een constante informatiestroom richting ouders, bij voorkeur per team (via leider of trainer), zodat ze zich direct aangesproken voelen.
- Houd met nieuwe jeugdleden en hun ouders een intakegesprek, zodat van begin af duidelijk is wat ze van de club mogen verwachten en wat de club van hen verwacht.
- Organiseer specifieke ouder- of ouder-kindactiviteiten, zoals een wedstrijd 'ouders versus kinderen'.
- Vraag ouders, wanneer zij eenmaal met de club vertrouwd zijn, naar hun eigen ideeën en hun mogelijkheden en voorkeuren voor wat betreft vrijwilligerstaken.

5 Profileer je als club met een specifiek pedagogisch aanbod

Voorgaande punten vormen de basis voor een goed pedagogisch klimaat in elke club. Daarnaast zijn er sportverenigingen die zich willen profileren als een club met bredere pedagogische betrokkenheid. Zo toont eerder onderzoek ('Sport zorgt'; DSP-groep, 2011: zie www.dsp-groep.nl) aan dat sportverenigingen voor jeugd met opvoed- en opgroei problemen van grote pedagogische waarde kunnen zijn. Voorwaarde is dat club en trainer(s) hier echt bewust voor kiezen, affiniteit hebben met de doelgroep en bereid zijn om samenwerking te zoeken met partijen als jeugdzorg, jeugd-ggz en jeugdwelzijnswerk.

Enkele voorbeelden:

De Enschedese voetbalvereniging Rigtersbeek en basketbalclub The Jumpers in Den Haag laten enkele gedragsmoeilijke jongeren uit de jeugdzorg meedraaien in reguliere teams en trainingsgroepen. Sport biedt deze jongeren een zinvolle vrijetijdsbesteding en een omgeving, waarin zij zich kunnen verbeteren op verschillende gedragsaspecten en sociale vaardigheden, zoals omgaan met regels en afspraken en verhoging van hun zelfbeeld. Een van de trainers: *"Voorheen had ik de neiging om jongeren die voor problemen in de groep zorgen weg te sturen. Nu weet ik dat er een oorzaak voor is en probeer ik naar een oplossing te zoeken. Voor sommige van die jongeren fungeer je echt als vertrouwenspersoon, vraagbaak en praatpaal."*

Mike (17 jaar) kwam via Stek Jeugdzorg terecht bij de Rotterdamse Boksschool Van 't Hof, omdat hij kampte met agressieproblemen. *"Het heeft mij echt geholpen. Ik heb hier geleerd om rustig te blijven, want je wordt weleens geraakt. Als iemand vroeger tegen me opliep had ik gelijk ruzie. Nu zeg ik 'Sorry knul' en dan is het opgelost. Boksen is echt mijn uitlaatklep."* Zijn vader: *"Er heerst in de trainingen discipline en duidelijkheid; daar heeft Mike behoefte aan. Na een paar weken zag ik hem groeien, hij gelooft weer in zichzelf. In zijn houding is hij opener, zelfbewuster geworden."*

6 Zoek samenwerking met andere organisaties in de buurt

Om op grote schaal de benodigde en gewenste pedagogische kwaliteit in de georganiseerde sport te kunnen bieden en haar pedagogische meerwaarde optimaal te benutten, is het zaak dat de sportvrijwilligers hierbij worden ondersteund en begeleid. Daarbij valt onder meer te denken aan:

- Inzet van een sportpedagoog. In de Rotterdamse deelgemeente IJsselmonde is een sportpedagoog aangesteld, die een drietal sportverenigingen intensief begeleidt bij het vormgeven van het pedagogisch beleid en voor de andere clubs in IJsselmonde fungeert als pedagogische vraagbaak. Het CJG zou eenzelfde rol kunnen vervullen.
- Sportbuurt- en jongerenwerkers meer laten werken vanuit sportverenigingen. Zij brengen pedagogische expertise van de doelgroep in en kunnen niet-sporters naar de verenigingssport toeleiden. De sportvereniging dus als buurthuis of jeugdhonk van de toekomst.
- Maatschappelijke stages bieden in de sportvereniging. In Leiden kunnen diverse sportclubs jaarlijks rekenen op de inzet van leerlingen van het Da Vinci College; zij maken zich verdienstelijk als (assistent)trainer, coach en scheidsrechter of organisator.

Colofon

Tekst: Paul Duijvestijn
Met medewerking van: Anne-Marie Broeders,
Norbert Broenink, Niek Fransen en
Lenneke Wolswinkel
Eindredactie: Karin Schaafsma
Fotografie: Lucia Willems en archief DSP-groep
Vormgeving: Marjan Wilbrink
Drukwerk: SDA

DSP-groep BV
Van Diemenstraat 374
1013 CR Amsterdam

T +31 (0)20 625 75 37
dsp@dsp-groep.nl
www.dsp-groep.nl

KvK A'dam 33176766